

discriminantă, se trece la a doua operație : analiza canonică. Ea se aplică pe factori extrași din analiza factorială, ajungându-se în cele din urmă la metavariabile mult mai sintetice și mai puțin numeroase. De exemplu, într-o cercetare „Euro-Socio-Styles”, dintr-un tablou cu 4000 de linii (indivizi) și 3500 coloane (răspunsuri), deci cu 14 milioane de căsuțe, s-a ajuns la un tablou simplificat cu 20 de coloane (metavariabile), numărul de linii rămânând, evident același.

Datorită caracterului extrem de riguros al elaborării acestei metode de cercetare a stilurilor de viață și a succeselor obținute în diverse cercetări, atât în Europa cât și pe alte continente, *Socio-Styles-Système* este o lucrare de mare interes atât pentru cei care se ocupă de cercetarea științifică, dar și pentru cei angrenați în activitatea de marketing.

MARCEL DORU

STILURI DE VIAȚĂ ALTERNATIVE ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ CONTEMPORANĂ

După cum afirma Weber¹, configurarea unor stiluri de viață puternic individualizate, nu este posibilă decât într-o societate relativ stabilă, liniștită, în care onoarea socială devine importantă. Societatea americană aparține acelor societăți fericite care, multe decenii, nu au participat la războaie sau revoluții sociale, decât cu o parte redusă a membrilor lor și întotdeauna în afara granițelor naționale. Aceasta a permis, printre altele, apariția condițiilor necesare afirmării unei diversități de stiluri de viață aproape fără precedent în istoria omenirii. Prin creșterea productivității muncii și, deci, a bunăstării sociale, centrul atenției tuturor straturilor sociale (cu excepția săracilor) s-a mutat de la producție la consum, ceea ce a creat o oarecare difuzie între clasele și situațiile statusurilor sociale. Astfel, în societatea americană contemporană, asistăm la evoluția unor stiluri de viață extrem de individualizate (de multe ori în cadrul aceleiași clase sociale) — unele autentice, integrându-se armonios în cadrul general natural și social², altele mai puțin autentice, dar izvorînd din nevoia anumitor categorii sociale de a se afirma distinct și chiar excentric, contestînd pînă la contradicție valorile larg recunoscute³.

¹ Max Weber, *Essays in Sociology*, New York, 1958.

² Philip Bosserman, *Cultural values and new lifestyles*, in *Problems of culture and cultural values in the contemporary world*, UNESCO, 1989. Clasa de mijloc concentrîndu-se în suburbiile metropolelor a dezvoltat stilurile de viață suburbane centrate pe cultura automobilului. Aceste stiluri care apar, rareori în forma lor pură, se manifestă mai ales combinat, astfel: familism — consumerism, carierism — consumerism și chiar familism — consumerism — carierism.

³ Exemplu: stilul de viață centrat pe așa-numita „cultură a pisicii” descris de Bensman și Vidich în *The New American Society*, Chicago, Quadrangle Books, 1971. Acesta a fost creat de tinerii negri americani și practicat, în semn de protest față de cultura dominantă a albilor. Ei deuceau o viață plină de risc, efort și stress, avînd dese contacte cu poliția și penitenciarul.

Deși o mare parte a societății americane contemporane își declară opțiunea pentru valorile unei vieți familiale, în paralel, asistăm la o diminuare a loialității față de marile grupuri în general, și față de familie, în special, interesele orientându-se tot mai frecvent, spre realizarea fericirii și satisfacției personale. Acest fenomen se constituie simultan în sursă a unor noi valori dar și a unor noi sentimente de frustrare și alienare socială. Poate nici un exemplu nu va pleda mai convingător în sprijinul acestei idei decât prezentarea succintă a ceea ce se petrece, în prezent, cu instituția familiei, în această țară.

Viața familiei americane a suferit multe transformări în ultimele decenii. Din această cauză, o abordare analitică a acesteia pe modelul ciclului de viață a familiei tradiționale a devenit nerepresentativă pentru cele mai multe dintre familiile americane. Practic, mai puțin de 7 din 100 de familii americane, par să se integreze, astăzi, acestui model. Faptul că un număr crescând de femei își consumă o mare parte a timpului dezvoltând roluri (în cadrul profesiunilor pe care le practică), ce ies de sub incidența familiei tradiționale, are implicații importante în viața familiei, creînd, adesea, situații tensionate care duc la divorț. Astfel se explică faptul că, deși rata divorțurilor, crescătoare în ultimele decenii, pare a se fi stabilizat în anii '80, totuși, șase din zece femei americane căsătorite, trec pînă în jurul vârstei de 30 de ani printr-un proces de divorț, iar din cele 70% care se vor recăsători, 52% vor trece prin al doilea proces de divorț; femeile în jur de 40 de ani divorțează în proporție de 46%, cele de 50 de ani, în proporție de 24%, iar cele de 20 de ani, în proporție de 50%. S-ar părea că, la 30 de ani femeile americane se constituie ca un grup distinct, deoarece ele sînt cele care, din motive nu întotdeauna economice, se angajează cel mai masiv într-o muncă plătită, creîndu-și noi statusuri sociale, răsturnînd mare parte din valorile presupuse de viața familiei tradiționale, în care ele nu aveau decît rolul de mamă, soție sau/și fiice ale părinților lor. De-a lungul deceniului 1975—1986 situația mamelor care s-au angajat într-o muncă plătită este următoarea :

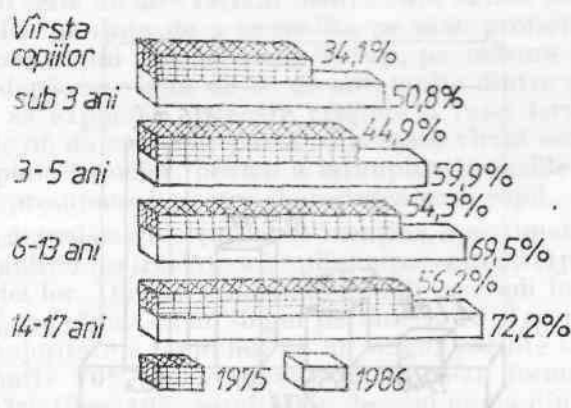

Fig. 1. Mamele în câmpul muncii, funcție de vârsta copiilor lor.

Sursa: James W. Vander Zanden, *The Social Experience*, New York, Rondon House, 1988, pag. 352.

Ca urmare, în anul 1986, în 27,7 milioane de cupluri americane (67% din cuplurile căsătorite) existau doi realizatori de venituri. Această situație a introdus schimbări majore în echilibrul familial, pe toate laturile sale, iar acolo unde acest echilibru nu a dovedit dinamismul necesar depășirii momentelor de conflict, au fost adoptate soluții în consecință, care s-au cristalizat, cu timpul, în stiluri de viață alternative.

Deși, pe ansamblu, se poate afirma că viața societății americane contemporane continuă să fie orientată pe formarea de cupluri familiale, totuși, numărul persoanelor care preferă să trăiască singure, justifică afirmația că viața în singurătate constituie un stil de viață alternativ. Între anii 1970 și 1985, din cele 86,8 milioane de gospodării existente, cele deținute de cupluri au scăzut de la 70,5% la 58%. În prezent, aproximativ 20,6 milioane americani trăiesc singuri (din aceștia, 90% o fac de peste 15 ani). Desigur, grupul celor care trăiesc singuri s-a format din surse diferite: 12,7 milioane — văduvi, 45,7 milioane — necăsătoriți (cuprinzând separat pe cei de 15 ani și mai în vârstă,) și 11,5 milioane — divorțați. Rata înaltă a divorțurilor, posibilitățile bătrînilor de a se gospodări singuri și discreditarea tot mai largă pe care o suferă instituția familiei în rîndul adulților contribuie la creșterea numărului celor care se gospodăresc singuri. Singurătatea a devenit, deci, un statut remarcabil. În 1986, aproximativ 14,2% dintre femei și 22,2% dintre bărbați între 30—34 ani nu fuseseră căsătoriți, niciodată.

În ultimii ani, noțiunea că oamenii trebuie să se căsătorească pentru a dobîndi fericirea și bunăstarea a fost pusă la îndoială. Mulți americani nu-i mai consideră pe cei singuri o categorie socială reziduală formată din cei nealesi ori însingurați din motive nenobile. Mai mult, cei singuri au căpătat chiar o conștiință de grup, găsind resursele necesare dezvoltării unei subculturi particulare — cultura singurătății.

Astfel, apartamentele pentru oamenii singuri nu mai constituie ceva neobișnuit. De asemenea vacanțele organizate pentru oamenii singuri, barurile și restaurantele pentru oameni singuri etc.

În 1940, mai puțin de 3% din adulți trăiau singuri Azi: aproape 12%

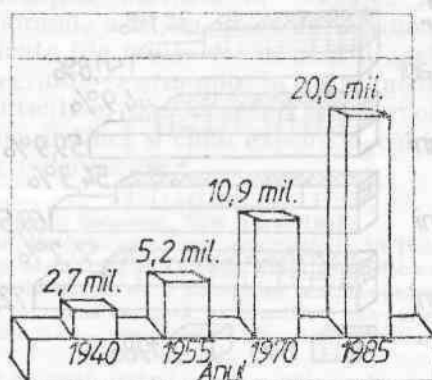

Fig. 2. Oamenii singuri, 1985.

Sursa: James W. Vander Zanden, *The Social Experience*, New York, Rondon House, 1988, pag. 361.

Un alt stil alternativ se afirmă în rândurile acelor cupluri care deși trăiesc împreună, nu sînt căsătorite. Aproape jumătate din persoanele care trăiesc astfel, au fost înainte căsătorite și 3 din 10 cupluri necăsătorite au unul sau mai mulți copii pe care îi crește împreună.

Cei mai atrași de acest stil de viață se dovedesc tinerii adulți, din care : un sfert sînt bărbați și 2/5 sînt femei sub vîrsta de 25 de ani, 2/3 dintre bărbați și 3/4 dintre femei sînt sub vîrsta de 35 de ani¹. Creșterea numărului cuplurilor necăsătorite a fost între anii 1970—1980 de la 13 la 53%. Între acestea, o parte coabitează astfel înainte de a se căsători spre a realiza o mai bună cunoaștere reciprocă. Totuși, deși 1/4 pînă la 1/3 dintre studenți aveau astfel de experiențe în anii '70, în deceniile opt și nouă, ei sînt de părere tot mai frecvent că această formă de conviețuire devine stîngenitoare, presupunînd o serie de responsabilități și restringindu-le libertatea personală. Acest fenomen a avut loc paralel sau, poate tocmai datorită revigorării valorilor conservatoare și convingerilor religioase printre studenți².

Cuplurile necăsătorite, sînt, de multe ori, mai puțin libere să se manifeste în contrast cu interesele lor comune (economice, afective, sexuale etc.), decît ar sugera aranjamentul lor de viață neconformist, dovedindu-se uneori, mai devotate principiilor tradiționale privind responsabilitatea față de perechea de viață și de urmași, luarea deciziilor, fidelitatea afectivă etc. decît cuplurile căsătorite. Ele sînt adesea chiar mai coezive decît cuplurile căsătorite tocmai pentru a face față unei insecurități economice și sociale mai mari. Statistic, numărul cuplurilor necăsătorite este în creștere, ea și cel al cuplurilor fără copii.

Dacă în anul 1960, 13% dintre femeile căsătorite între vîrstele de 25 și 29 de ani erau fără copii, în anul 1985, 29% dintre acestea nu aveau copii. Mai mult, în prezent, una din patru femei căsătorite între 25 și 34 de ani, nu are copii (comparativ cu una la zece în 1960).

Un număr tot mai mare de cupluri decid să aibă copii numai după ce, sau dacă, au realizat un nivel al bunăstării comune satisfăcător. Alte cupluri invocă o serie de alte rațiuni pentru care amină sau exclud acest fapt din viața lor (dorința de a se realiza pe plan profesional păstrarea libertății și a confortului peronal etc.). Totuși, pe măsură ce cuplurile se maturizează și depășesc vîrsta de 30 de ani, multe dintre ele își schimbă părerea. Astfel se explică o oarecare creștere a ratei fertilității printre femeile în jur de 30 de ani. S-ar părea că această vîrstă este cea mai potrivită, după opinia femeilor, pentru a întîmpina bucuriile dar și dificultățile pe care le presupune nașterea și creșterea unui copil.

Dacă rata actuală a divorțurilor se menține, aproximativ 60% dintre copiii născuți în anii 80 vor trăi într-o familie uniparentală, cel puțin o perioadă scurtă a copilăriei lor. Din 33,4 milioane familii cu copii în anul 1985, 8,8 milioane (26,3%) au rămas cu un singur părinte (în 1970 erau doar 12,9%). Copleșitoarea majoritate a familiilor cu un singur părinte sînt conduse de femei. Aproximativ 70% dintre aceste familii s-au format prin divorț sau separarea părinților (10% rezultă din decesul unuia dintre soți și 20%

¹ Graham B. Spanier, *Married and unmarried : Cohabitation in the United States*, in *Journal of Marriage and the Family*, 362/1980.

² Cheryl Pentella, *More students say good night at the front door*, in *On Campus*, 362/1983.

rezultă din nașterea unui copil de către o femeie necăsătorită). Aproximativ 50% din familiile care sînt întreținute de femei (ce realizează, în general, venituri mici)¹ se află sub pragul de sărăcie și multe sînt dependente de sistemul național de asistență socială.

Există o mare diferență de posibilități între familiile sărace biparentale și cele monoparentale, deoarece în timp ce, statistic, cele biparentale reușesc în timp să depășească pragul sărăciei, cele monoparentale nu reușesc această performanță.

Femeile care sînt cap de familie duc o viață cu mult mai multe dificultăți decît cele căsătorite² ca urmare atît a veniturilor mai scăzute, cît și a responsabilității mai mari. Ele se declară frecvent mai puțin optimiste, mai puțin încrezătoare în șansele și puterile lor de a reuși în viață alături de copii, se plîng adesea de lipsa timpului liber, de creșterea prețurilor la produsele pentru copii, de singurătate și de dubla oboseală pricinuită de întreținerea gospodăriei și slujba plătită pe care sînt obligate s-o presteze.

Cînd părintele singur este bărbat (11% dintre părinții singuri sînt bărbați), întîmpină, în general, același gen de probleme pe care le întîmpină mamele singure (mai ales cei care au copii preșcolari). Totuși, ei se dovedesc a fi gospodari la fel de buni ca femeile, sînt aproape la fel de tandri cu copiii lor, sînt bucătari acceptabili și reușesc cu aceeași eficiență să facă față dificultăților școlare pentru care copiii le solicită sprijinul. Cei mai mulți dintre bărbații singuri — cap de familie — se plîng (mai ales în perioada de adaptare la noua lor situație) că le este mult mai greu să fie bărbați singuri decît părinți singuri.

Cele mai multe dintre familiile monoparentale adoptă stiluri de viață adaptate la situația lor specială, supraviețuind și, de multe ori realizînd un anume echilibru care permite apariția sporadică a fericirii. Totuși, statistic, cei mai mulți dintre copiii cu probleme de comportament și adaptare socială, de sănătate sau echilibru emoțional, provin din familiile dezmembrate. Multe studii de specialitate arată că delinvența juvenilă este de două ori mai probabil să apară în rîndurile copiilor ce aparțin unor familii monoparentale, din cauze ușor de identificat.

Prin urmare, stilurile de viață în societatea americană contemporană se dovedesc a fi diverse, chiar dacã ne referim numai la cele privind viața familială. Oamenii, mai mult sau mai puțin liberi, optează pentru acele soluții de viață cele mai proprii satisfacerii nevoilor lor biologice, sociale, emoționale și, în măsura în care aceste soluții nu s-au conturat încă pe plan social, ei devin creatori de noi stiluri de viață.

MARIANA STANCIU

¹ A. Norton și J.E. Moorman, *Current trends in marriage and divorce among American women*, in *Journal of Marriage and the Family*, 335/1987.

² McLandhan Sara S., 1983, *Family structure and stress: A longitudinal comparison of two-parent and female-headed families*, in *Journal of Marriage and Family Living*, 363/1983.